

גליון "דעת תורתנו"

לקט מדברי רבותינו מרנן החזון איש והגרי"ז מבריסק זללה"ה
בנידון עשיית פשרות ביהדות ובפרט בענין הגיוס לצבא השמד של מדינת הציונים

ואני הוספתי לשאול, אם אני בטוח בעצמי שלא אגרר אחריהם, היתה תשובתו, שבזה אין הבדל אפי' לגדול שבישראל. והזכיר לי שפילגש בגבעה נהרגו אלפים ורבבות מפני שאלה של החזרה למוטב של חלק מישראל, כ"ש שהצלה מהרג אינו כדאי בזמן שיש

שאלה של הפסד רוחניות דעות.

כשאהיה אי"ה בירושלים אספר לכם את כל פרטי שיחתנו

שלום לכם שבתא טבא

שלכם שמחה זיסקינד

(מכתב הגרש"ז בריידא זצ"ל נתפרסם בכ"מ)

"לבא לקרירות זהו ביהרג ואל יעבור"

[עדות דומה מובא בשמו בספר מעשה איש בזה"ל], יהודי רצה לעשות טירונות צבאית הוא ישמור על היהדות ורק שחשש שיגיע למצב של קאלט ווערן למצב של קרירות, אמר לו החזו"א "קאלט ווערן איז יהרג ואל יעבור" [לבוא לקרירות זהו ביהרג ואל יעבור].

(מעשה איש ח"ז עמ' קכ"ד)

דין גיוס בנים כדין גיוס בנות

כאשר נפסקה הלכה למעשה על ידי כל גדולי ישראל, כי גיוס בנות אסור בתכלית האיסור, והבנות חייבות למסור נפשן על כך מדין יהרג ואל יעבור, באו עסקנים לבקש את מרן הגרי"ז שיצרף את חתימתו לפסק דינם של גדולי הדור, אמר להם הגרי"ז: בעיני אין הבדל בין גיוס בנים לגיוס בנות, אם תביאו כרוז ובו כתוב פסק דין הן על גיוס בנים והן על גיוס בנות, אחתום תיכף את שמיי!

(זכור לדוד ח"ב עמ' רי"ד, בשם בנו הגר"ר רפאל זצ"ל)

כדאי לסגור כל הישיבות עבור בת אחת שלא תלך לצבא

סיפר ר' דוד [פרענקל] ז"ל שמרן הגרי"ז סיפר לו אודות משלחת הרבנים מארה"ב (מהסתדרות הרבנים) שהגיעו לאר"י כדי לעמוד מקרוב על בעיית שירות לאומי... הגרי"ז דיבר עמם אודות חומר הגזירה, ואמר להם בתוך דבריו, "שאפילו אם יסגרו כל הישיבות עבור בת ישראל אחת שלא תלך לצבא ג"כ צריכים לעשות זאת, אח"כ יצאו הרבנים עם פסק דין ברור, וזה הציל את המצב, אגב, הגרי"ז אמר בתוך דבריו שלדעתו אם יעשו חזית דתית מאוחדת התוצאה תהיה גיוס בנות.

(זכור לדוד ח"ב עמ' רי"ג)

התורה אינו עסק פרטי שנוכל לעשות עליה פשרות בכדי להציל אותה

ה' רגיל לומר בזה"ל, אין אנו מנהלי עסקיו של הקב"ה... יש החשים כאילו התורה היא עסק פרטי שלהם כאשר מרגישים שיש סכנה לקיומה כש"העסק" נתון בסמין שאלה עושים פשרות ומוותרים על כמה אחוזים כדי להציל את השאר.. כדי שלא לפשוט את הרגל... והנה יש לידע כי אין זו מחובתנו ל"הבטיח" את עסקיו של הקב"ה... אנו צריכים לעשות מה שאנו מצווים בתורה ובשו"ע הקב"ה בעצמו יעשה שלא תישכח מפי זרעו... עכ"ל.

(עובדות והנהגות לבית בריסק ח"א עמ' רע"ט)

נפסק בשו"ע שאם אומרים להוציא אחד מישראל למיתה כולם יהרגו ולא יוציאו אותו הרי שאין עושים חשבונות בקיום התורה

והביא גם ראיה חזקה על יסוד זה ממה שנפסק בשו"ע (יו"ד סי' קנ"ז סעי' א' ברמ"א) דאם אומרים להרבה אנשים להוציא א' מישראל למיתה יהרגו כולם ולא ימסרו הא' למיתה,

תשובת הנודע ביהודה בענין גזירת הגיוס לצבא בזמננו

"ומה שכתב מעלתו דיש שם איזה נערים קלים ופרוצים ביותר, אהובי ידידי אין אנו יכולים לדון דיני נפשות דעכ"פ הנערים אינן בכלל מורדין, אף שהם נוהגין בקלות קצת והרבה הילדות עושה וניתן להענישם בתפיסה ומכות מרדות וכדומה, אבל חלילה למסור אותם בידיים ואל ידח ממנו נדח להדיחם לגמרי מקהל עדת ישראל".

(תשובת נודע ביהודה,

יורה דעה תנינא סימן ע"ד)

ברגע שגדולי ישראל פוסקים יהרג ואל יעבור אין שום ערך לכל האיזמים שלכם

במהלך השיחה דיבר רבינו [מרן החזון איש זצוק"ל] עם ב"ג על ענין גיוס הבנות, ובין השאר אמר לו: כל מדינה מבססת את חוקיה על כח הכפייה, ובדרך זו מצליחים לאלץ גם אזרחים סרבנים להתנהג כשורה, ולציית. ואולם, חוק הבא לקעקע את עיקרי האמונה, עשוי בהחלט להיכשל, כי למולו יתייצבו פלוגות מתאבדים, גיבורי רוח, שכל כפייה לא תוכל להם. נמצא שהחוק לא יחול עליהם והמדינה תצא וידה על התחנות. ושוב חזר וסיכם: "הרובים שלכם יעילים כל עוד שאין גדולי התורה פוסקים "יהרג ואל יעבור", אך ברגע שהם פוסקים כך, אין שום ערך לכל האיזמים שלכם!..."

עשייתם מדינה וטוענים שצריכים להילחם

גם שאלתו הבאה של ב"ג היתה קשה ונוקבת: אם נקיים מחר ישיבת ממשלה, ובישיבה זו נמנה אותך כראש ממשלה במקומי, במה תבחר לצייד את החיילים, בנשק מודרני או בגמרא "בבא קמא"? המשיך רבינו במשלו ואמר: פעם אחת נסע אדם בחורף בדרך לא דרך. השלג העז כיסה את הארץ ואצבעות ידיו קפאו. ירד היהודי מן העגלה ונטל מן השלג. כמקובל, נטל מן השלג החלק לשפשף בו אצבעותיו, וכך ניצלו מקיפאון. "אני מודה להקב"ה", אמר היהודי התמים, "על שברא את החורף, אחרת לא היה לי שלג להפיג צינתי". כך גם אתם, עשייתם מדינה, ומשום כך [טוענים ש]יש הכרח וצורך להלחם.

(מעשה איש ח"א עמ' רל"ו)

כמו שאומרים להרוג את בנו ואם לא יהרגו את שאר בניו"

בחצות ליל של אור ליום ד' ט"ו אלול תשי"ג, יום שעמדו לאשר בו סופית את החוק, הריץ ביד רבי משה יהושע לנדיז צ"ל אגרת אחרונה אל מ. שפירא, בה נאמר: "ההצבעה בעד שירות לאומי אסורה, אף אם ההמנעה מאיימות הפסדים, כמו שאומרים לאדם להרוג אחד מבניו ומאיימים עליו בהריגת בניו הנותרים, שאסור לו להרוג את בנו" [ובשעה שכתבתי מכתבי לא נעלמו ממני האיזמים].

(קוב"א ח"ג סי' צ"ח).

אני מפחד מגזירת גיוס בני הישיבות יותר מגזירת גיוס בנות

היה רבינו אומר: פחד אני מפני גזירת גיוס בני הישיבות הרבה יותר מאשר על גזירת גיוס בנות! כשראה שאין יורדים לסוף דעתו, הסביר: על גזירת גיוס הבנות שהיא ביהרג ואל יעבור, יודע אני שימסרו את הנפש, ואיני חושש שיוציאוהו אל הפועל, אבל על גיוס בני הישיבות, מי יודע אם תהיה נכונות כזו למסירות נפש... (מובא בס' "אנא עבדא")

(מעשה איש ח"א עמ' רל"ו הערה 5)

ענייני אמונה ודת אינו נדחה מפני פקוח נפש

יום ו' ו' אלול צ"ח

אבא, במכתבתך האחרון אתה כותב, שהנך שבע רצון שהייתי אצל החזון איש, ושדברתי אתו בנוגע ל... בדברי השמירה.

אני רוצה להעירך, שאני דיברתי אתו אודותי לבד, אודות השאלה אם כדאי להכנס בחברה כזו בשביל שמירה מסכנת נפשות, על זה ענה: אם כי שסכנת נפשות דוחה הכל, מ"מ ענייני דת ואמונה אינו נדחה.

א. [היה זה] בשלהי שנת תשי"ג, כשרצו להסדיר בקריאה סופית את גזירת שירות לאומי, איים ראש הממשלה [הציונית] ב"ג שר"י שאם לא יצביעו בעד החוק הוא ינקום, ולא ירשה להעביר את חוק הנישואין והגירושין, וכידוע ומפורסם כל זה. החזו"א לחם בכל תוקף נגד חוק שירות לאומי בכל צורה שהיא, ואף נתפרסמה על כך הודעה פומבית בחוצות. החזו"א אף כתב באותן ימים (תחילת אלול תשי"ג) מכתב בו הוא יוצא נחרצות נגד החוק, ודעתו היתה שלא יצביעו בעדו למרות האיזמים מצד ב"ג ומרעיו.

ב. השאלה היתה אם מותר להצטרף אל חבורות הלוחמים כאצל ולח"י, כיון שיש בזה ענין של הצלת נפשות (שהמה לוחמים עם הערבים שהמה הורגים יהודים רח"ל).

ג. עי' במעשה איש (ח"ה עמ' קס"ו) כשרצו אחד מתלמידיו להביא ראיה להתיר להצהיר אמונים להגנה ביטל החזו"א את דבריו.

ולכאון' דבר זה הוא נגד הסברה, שהרי אם לא ימסרו אותו נמצא גם הוא וגם הם יהרגו, וא"כ למה לא יצילו את הרבים האחרים שישארו לפליטה (והמציל נפש א' מ ישראל כאילו קיים עולם מלא), אלא שע"כ יש לדעת שאין לנו רק לקיים מצות התורה בלי שום חשבונות".

(מובא בס' הרב מבריסק)

אני לא בעל הבית על התורה ואי אפשר למכור חלקים מן התורה בכדי להציל חלקים אחרים

היה זה בעת שריחפה באוויר גזירת "גיוס בנות", והפשרה שהוצעה היתה "שרות לאומי" לבנות, וגדולי ישראל דאז, ובראשם מרן הרב מבריסק ומרן ה"חזון איש" זיע"א נחלמו בזה.

טענו העסקנים להרב מבריסק כי באם ילחמו על פשרת "שרות לאומי", לא רק שפשרה בענין "גיוס בנות" לא תתקבל, אלא אף יחדשו את גזירת גיוס בני ישיבות...

נענה מרן הרב זיע"א ואמר, "אני לא בעל הבית על היהדות, כשיש גזירה נלחמים בה, לא מוכרים חלקים מהתורה להציל חלקים אחרים... ואל לנו להתפשר בענין אחד, בכדי להציל את הענין השני"...

(עובדות והנהגות ח"ד עמ' רכ"ז)

אסור לנו לעשות שום חשבונות ופשרות על התורה שהרי אין אפוטרופוסים עליה

היטב חרה לו למרן הגרי"ז זצ"ל העובדא שבהרבה ממערכות ישראל, היו חלק מהעסקנים שתחת להלחם עד מסירות נפש, ולהרעיש תבל ומלואו, על גזירות הדת במדינה, הלכו ועשו הסכם עם הציונים שישתיקו את המערכה, ויניחו להם לעשות את תועבתם, בשכר שיתנו לחרדים מגרשים ותקציבים למוסדותיהם...

וטענתם היתה, שהלא בין כך תעשה התועבה, ולא נועיל הרבה בצעקותינו, ואילו אם נשתוק, לפחות נקבל כסף עבור החזקת המוסדות וכדומה...

ואמר מרן הגרי"ז זצ"ל, שאין אנו בעלי בתים ואפוטרופוסים על התורה, לעשות חשבונות של ריוח והפסד, שעדיף לוותר על עבירה פלונית, כדי להרויח מצוה אחרת...

ועלינו נהוג כפי התורה המסורה לנו בשלמותה, ואסור לנו להסכים על שום דבר שהוא נגד התורה.

(עובדות והנהגות ח"ד עמ' רכ"ח, בשם בנו הגר"מ זצ"ל)

[וסיפר עוד הגר"מ זצ"ל: פעם הלכתי עם אבא - מרן הגרי"ז זצ"ל לטייל, ואמר האבא בכעס "דער עולם וויל נישט פארשטיין אז ס'איז דא א חילוק צווישן קום ועשה, צו צווישן שב ואל תעשה"... ["העולם מסרב להבין שיש חילק בין קום ועשה לבין שב ואל תעשה"]

[עוד אמר פעם אחר:] "אין להתיר ב"קום ועשה" לכבד הרשעים, ולהחניף להם בחשבונות, כיון שהדבר האסור יעשה בין כך... ורשע פלוני עדיף על חבירו, שעל ידו נוכל לפחות להרויח משהוא לטובת הציבור, כי אסור בידיים לתמוך ברשעים..."

יש פסק דין ברור בשו"ע ייהרגו כולם ואל ימסרו נפש אחת מישראל

מעשה בילד אחד אשר אמו רצתה למסור אותו למסיון, והילד הזה היה אז ביד מוסד אחד בירושלים, כשנודע הדבר לעסקנים ידועים, טכסו עצות כיצד להציל את הילד מיד אמו...

ושאלו את מרן הגרי"ז זצ"ל, אם מותר להם לעשות פעולה הכרוכה במידה ויתפסו אח"כ, בסכנת מאסר של חודשים ושנים...

השיב להם מרן הגרי"ז זצ"ל בקצרה "יהרגו כולם ואל ימסרו נפש אחת מישראל, אין שום מקום להתחמק מהצלתו של ילד..."

(עובדות והנהגות ח"ד עמ' רנ"ד)

אסור לעשות פשרות בדת אפילו כשעושים דבר היתר

הנה מרן הגרי"ז זצ"ל, כשהיו באים אליו עם הצעות, שאם יעשו כך וכך יצא מזה ריוח גדול ב"תיקון הדת", ואפשר להציל הרבה עי"ז, היה אומר מרן זצ"ל, שאין אנו אפוטרופוסים על התורה, אנו צריכים לעשות רק מה שאנו מצויים בתורה, ומה שאסור

אסור, אפילו אם יצא מזה תיקון גדול, ואל לנו לעשות "עסק" עם התורה, וא"א לעשות פשרות וויתורים, וזה היה כשהיה נוגע לעשות מעשה איסור, [והוסיף ע"ז בנו מרן הגרמ"ד זצוק"ל]: שבדברי המדרש הנ"ל [במדד"ר עה"כ צרור את המדינים וגו' א"ל הקב"ה אני כתבתי לא תדרוש שלומם וטובתם ואתה עושה עמם גמילות חסד וכו'], מבואר עוד יותר, דאפילו "דבר היתר" אסור לעשות, וכיון שהתורה אמרה "לא תדרש שלומם וטובתם", וצריך להתרחק מהם לגמרי, ואילו אם חייב להם טובה, לא יחזיר להם טובה.

(עובדות והנהגות ח"ב עמ' קכ"ו)

הקב"ה איננו לוקח שוחד דהיינו שיעשו עבירה על מנת "להרויח" איזה תועלת למען הדת

מרן הגרי"ז זצ"ל ענה פעם לאחד שפנה אליו לבקש הסכמתו למעשה מסוים ונימוקו עימו, שתועלת מרובה תצמח מפעולה כזו לחיזוק הישיבות בארץ ישראל...

ענה לו ע"ז מרן הגרי"ז, הנה כתיב בפרשת עקב (י"ז) "האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד". ותמוה איך שייך להביא שוחד להקב"ה, ומה ההוה אמינא לומר על בורא העולם בכבודו ובעצמו, "אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד"...

אלא סיים מרן הגרי"ז זצ"ל, הכוונה היא, כשמתכוונים לחזק את לימוד התורה תמורת ויתורים בשטח אחר... לחפות על עבירה במצוה אחרת... זהו שוחד להקב"ה... והכתוב אומר "ולא יקח שוחד", הקב"ה אינו לוקח שוחד...

[הערת הכותב - כעין זה הביא הרבינו יונה ב"שערי תשובה" שער א' סי' מ"ז, בשם חז"ל]

(עובדות והנהגות ח"ב עמ' קכ"ז)

אנשי אגודת ישראל אינם רוצים לדעת שהאגודה נתייסדה ללחום נגד הציונות ולא להתפשר עמהם

פעם אמר לי מרן הגרי"ז זצ"ל, "אגודת ישראל" נוסדה בכדי ללחום נגד התנועה הציונית, ולא בכדי לנצחה... ההבדל כאשר באים למסקנה שאי אפשר להתגבר ולנצח... ואז אם המטרה של אגודת ישראל לנצח, ונדמה שזה בלתי אפשרי, הרי שיש מקום להשלים ולהשיג פחות מה שניתן להשיג... אבל אם מטרתה של אגודת ישראל ללחום נגד הציונות, הרי שהתפקיד הוא להמשיך תמיד ולהלחם ובכל התנאים... ואין סתירה יותר גדולה לייעודה של אגודת ישראל, מאשר המחשבה להשלים ולהיכנס לתוך התנועה הציונית באיזו צורה שהיא, בטענה שכן לפחות גם אגודת ישראל משיגה משהו...

מרן השמיע הגדרה זו באוזני לעתים קרובות, והדגיש שרבים מאנשי אגודת ישראל לא יודעים, או שלא רוצים לדעת את היסוד והיעוד שלמענו יסדו את אגו"י.

בחיבת שולחנו של מרן היה שמור מכתבו של אביו מרן הגר"ח זצ"ל, בענין תנועת אגודת ישראל עם י"ח נקודות כתנאי לאגודת ישראל.

(עובדות והנהגות ח"ב עמ' קצ"א)

"גם במחנינו שוררת דעה הפסולה שבשביל הישיבות הכל כדאי" והלכה הפסוקה היא שעדיף להיכנס לבית ע"ז ולא לבתי המינים

...והאמת ניתנת להאמר כי "גם במחננו אנו, שוררת בהרבה דעה פסולה וכוזבת זו, שבשביל הישיבות הכל כדאי והכל מותר וגם מצוה", ואם לא עם הרעפארמער וקונסרווטיווים "אבל ג"כ עם מחטיאי הרבים ביודי התורה והאמונה הרוצים ג"כ לעקור את הכל", ומזה נשתררב באמריקא גם עם רעפארמער וקונסרווטיווים, ואוי לאותה בושא שהגענו לכך. "וההלכה הפסוקה מחז"ל שאפילו אדם רודף אחריי להרגו, ונחש רץ להכישו. נכנס לבית ע"ז ואינו נכנס לבתיהם של אלו" שבזה כבר נכלל הכל ואין עוד מה לומר ולהגיד בזה.

וברכת כל טוב להדר"ג שליט"א, ולכא"א בענין זה, הנני יידו מוקירו ומכבדו ודושו"ט מלו"נ. יצחק זאב באאמו"ר הגאון החסיד רשכבה"ג מרן חיים הלוי זצוקללה"ה סאלאווייציק כ"ט סיון התשט"ז ירושלם תובב"א

(אגרות מרן רי"ז הלוי (מכתבו להגר"א קאטלער זצ"ל), מכתב 190 עמ' 476-475)

ד. והגאון ר' אלחנן וואסערמאן זי"ע במכתבו, (קובץ מאמרים ח"א עמ' ר"ו-רס"ו) שמוכיח את רבני המזרחי על שיטתם בזה, באשר הם מחניפים ומחזיקים את הציונים, ושיטתם הוא שע"י יצילו את היהדות, וטוענים שכמו שבשריפה צריכים להציל כפי האפשרי כמ"כ במצבינו צריכים לוותר קצת כדי להציל השאר, וע"ז משיב להם שא"א לוותר אלא במה ששייך לו אבל לוותר במה שאינו ברשותו זה א"א אלא מדעת בעלים והרי התוה"ק של הקב"ה הוא. ומסיק שם בזה"ל, רעיון הפשרה הוא כי אם לא יכולים להציל הכל טוב לפחות להציל חצי, אבל רבותי ורוחניות אינה ניתנת למדידה כמו גשמיות, כפי שחצי אדם אינו אדם וחצי חיים אינם חיים, כך גם חצי תורה אינה תורה. כתוב תורת ה' תמימה (ההל"ס י"ט ח) בשעה שהיא תמימה שלימה רק אז היא תורת ד', אבל כשהיא חסרה אין היא תורת ד' בשום אופן, בתורת ד' כתוב (דברים י"ג א) לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו, עכ"ל הברור.